

УДК: 3;37;373;373.3;82;82.0
DOI 10.33514/1694-7851-2023-1-249-254

Мамырова А.Ю.
аспирант

И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети
e-mail: amamyrova@gmail.com

ОКУУЧУЛАРДЫН ЧЫГАРМАЧЫЛЫК АКТИВДҮҮЛҮГҮН ӨНҮКТҮРҮҮНҮ ИЗИЛДӨӨНҮН НЕГИЗГИ ТЕОРИЯЛЫК МЕТОДДОРУ

Аннотация. Башталгыч класстын адабий окуу сабактарынын башкы максаты – окууга үйрөтүү, окуу аркылуу балдардын чыгармачылык ишмердүүлүгүн өстүрүү. Окуучу чыгарманы окуу менен өзүнүн окурмандык компетенттүүлүктөрүн калыптандырат. Бул макала башталгыч класстарда окуучулардын чыгармачылык компетенттүүлүгүн өнүктүрүү боюнча биздин илимий изилдөөнүн методдорун чагылдырат. Ал методдор: аңгемелешүү, байкоо, илимий эмгектерди окуп үйрөнүү ж.б. Макалада айтылган ойлор илимий багытта иш жүргүзгөн методисттер, изилдөөчүлөр, магистрлер үчүн жазылган.

Негизги сөздөр: текст, адабий текст, аңгемелешүү, байкоо, анкеттөө, эссе, дил баян, чыгармачылык ишмердүүлүк, чыгармачылык компетенттүүлүк.

Мамырова А.Ю.
аспирант

Кыргызский государственный университет имени И. Арабаева
e-mail: amamyrova@gmail.com

ОСНОВНЫЕ ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ МЕТОДЫ ИССЛЕДОВАНИЯ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКОЙ АКТИВНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Аннотация: Основной целью уроков литературного чтения в начальной школе является обучение чтению и развитие творческой активности детей через чтение. Читая произведение, учащийся формирует читательскую компетентность. В данной статье описаны методы нашего научного исследования развития творческой компетентности учащихся начальных классов. Этими методами являются: беседа, наблюдение, чтение и изучение научных работ и т.д. Мысли, высказанные в статье, написаны для методистов, исследователей, магистров, работающих в научном направлении.

Ключевые слова: текст, литературный текст, беседа, наблюдение, анкетирование, эссе, сочинение, творческая деятельность, творческая компетентность.

Mamyrova A.Y.
Graduate Student

Kyrgyz State University named after I. Arabaev
e-mail: amamyrova@gmail.com

BASIC THEORETICAL METHODS OF STUDYING THE DEVELOPMENT OF LERNER'S CREATIVE ACTIVITY

Annotation: The main purpose of literary reading lessons in elementary school is to teach reading and develop children's creative activity through reading. By reading a work, the learner develops reading competence. This article describes the methods of our scientific study of the development of creative competence of primary school students. These methods are: conversation, observation, reading and studying scientific papers, etc. The thoughts expressed in the article are

written for methodologists, researchers, masters working in the scientific direction. Key words: text, literary text, conversation, observation, questioning, essay, composition, creative activity, creative competence.

Илимий булактарды изилдөө методу. Биздин изилдөөдө бир нече багыттагы илимий булактар иликтенип, пайдаланылды. Алар философиялык эмгектер, классик педагогдордун ойлору, балдар психологиясы, окуучулардын кабыл алуусу тууралуу психологиялык адабияттар. Башталгыч класстарда адабий окуу, балдардын чыгармачылыгы, көркөм адабий тексттин табияты боюнча изилдөөлөр.

С.С. Сакиева «Башталгыч мектепте адабий окууга үйрөтүүнүн педагогикалык негиздери» деген темадагы доктордук диссертациясында [1, 39–40 бб.] башталгыч мектепте окуучулардын чыгармачылык ишмердүүлүгү үч критерий боюнча жүргүзүлөрүн айтып, аларга төмөнкүлөрдү кошот:

1. Когнитивдик критерий – окуучунун чыгармачылык тапшырмалардын маңызын тушунуусу.

2. Мотивациялык критерий – окуучунун инсандык чыгармачылыкка умтулуусу, окуу тапшырмаларынын чыгармачылыктын түрүнө кызыгуусу.

3. Ишмердүүлүк критерий – тапшырмаларды чыгармачылык менен аткарууга көнүгөт, окуучунун чыгармачылык элестетүүсүн, ойлоону процессин активдештирет.

Андан ары диссертант окуучулардын чыгармачылык жөндөмдүүлүгүн өнүктүрүүнүн деңгээлиге төмөнкүдөй таблицаны сунуштайт.

Таблица

Башталгыч класстын окуучуларынын чыгармачылык ишмердүүлүгүнүн өнүгүү деңгээли (С. Сакиеванын таблицасы)

Критерийлер	Жогорку деңгээл	Ортоңку деңгээл	Төмөнкү деңгээл
Когнитивдүү	Жеткиликтүү билим деңгээлге ээ, кебинин өнүгүүсү жакшы	Билим деңгээли жеткиликтүү эмес, түшүнүгү, көз карашы, кептик өнүгүүсү орто	Билим деңгээли, кептик өнүгүүсү төмөн
Мотивациялык	Окуучулар чыгармачылык жөндөмдүүлүгүн өнүктүрүүгө умтулушат, чыгармачылык тапшырмаларды кызыгуу менен аткарышат	Окуучулар жеткиликтүү деңгээлде активдүү эмес, чыгармачылык тапшырмаларды мугалимдин жетекчилиги менен аткарышат	Окуучулар пассивдүү чыгармачылык жөндөмдүүлүгүн
Ишмердүүлүк	Берилген тапшырмаларды өз алдынча аткарууда оригиналдуулугу, көркөмдүүлүгү менен айырмаланат	Тапшырмаларды аткарууда кээде мугалимдин жардамына муктаж	Чыгармачылык тапшырмаларды аткарууда пассивдүү

С. Сакиева «чыгармачылык», «чыгармачылык жөндөмдүүлүк», «чыгармачылык ишмердүүлүк» түшүнүктөрүн ачып берүүдө «Философиялык энциклопедияга», П. Торренс, С. Медник, Д.Б. Богоявленская, И.В. Львов, М.Н. Скаткин, Р.С. Немов, Я.А. Пономарев сыяктуу

окумуштуулардын пикирине таянып, өз оюн аргументтештирет. Биз да изилдөөбүздө диссертанттын пикирлерин жана деңгээлдик үч критерийин пайдаландык.

С.Т. Батаканованын «Орто мектептерде кыргыз адабиятын окутууда көркөм чыгармаларга талдоо жүргүзүүнүн илимий-педагогикалык негиздери» деген темадагы докторлук диссертациясында [2, 21–22 бб.] «башка окуу процессиндей эле адабият сабагында көркөм чыгармаларды талдоо мугалимден өз алдынча ар тараптуу изденүүнү, чеберчиликти, дегинкиси, сабактын жүрүшүнүн так-таасын уюштурулушун талап кылат», – деп келип, аларга төмөнкүлөрдү көрсөтөт:

1. Окуу программасы койгон талаптарга, б.а., бөлүнгөн саатына, теманын милдеттерине, талдоого алынып жаткан чыгарманын көркөм-эстетикалык асылдуулугуна, таанып-билүүчүлүк нарк-насилине, тарбиялоо касиетине жана окуучулардын анализдөө билимдерине, билгичтиктерине, көндүмдөрүнө карата аныктоо жана чечүү.

2. Чыгарманын мазмунунун окуу китебиндеги чагылышы, б.а., окуучулардан талап кылган адабий-дидактикалык материалдын чечилиши, анда негизги илимий жана тарбиялоо идеяларынын айкын баяндалышы, окуучулардын кабылдап өздөштүрүүсүнө ылайык жүзөгө ашышы.

3. Коюлган максатка карата теманын ачылышынын логикалык жактан негизделиши, б.а., көркөм чыгарманы талдоо менен адабий билимдердин өздөштүрүлүшүнүн мыйзам-ченемдүүлүгү, мурдагы билимди өркүндөтүүнүн ырааттуулугу, теориялык түшүнүктөрдү кабылдоого карата системалуулугу көркөм андаштыруунун турмуш менен байланыштуулугу, теория менен практиканын өз ара карым-катышынын ачылышы, окуучулардын үйрөнүүсүндөгү илимийлүүлүк жана анын жеткиликтүүлүгү, ошондой эле сабактын жүрүш ыкмаларынын алдын ала структуралык талдоодон өтүшү, анын натыйжасында чыгарманы анализдөө методдорунун мугалим тарабынан иргелиши, коюлган проблемага карата дарстын түрүнүн тандалып алынышы жана чыгарманын кайсы бөлүктөрү окуучулар тарабынан өз алдынча өздөштүрүүгө сунушталышы.

4. Ар бир сабактын темасын, ага ылайык көтөргөн жүгүн айкындоо, ар бир дарста көркөм чыгарманы талдоого карата маанилүү проблемаларды чечүү жана алардын негизги милдеттерин үйрөнүү чеберчилигине жараша бөлүп көрсөтүү.

5. Сабактын жүрүшүндө чыгарманын мазмуну менен формасын бирдиктүү талдоо аркылуу берилген окуу-тарбия иштерин чечүү мүмкүнчүлүгүнө карап, окутуу каражаттары менен усулдардын ийкемдүүлөрүн, натыйжалууларын тандоо.

6. Сабакта окуучулардын окуу иштерин уюштуруунун класстык, топтук, же жеке түрлөрүн аныктоо.

7. Сабактын жүрүшүндө чыгарманы талдоонун оптималдуу вариантын табуу.

8. Сабакты жыйынтыктоодо жана тапшырма берүүдө өз алдынча үйдөн талдоо жүргүзүүнүн ыңгайлуу ыкмаларын табуу, чыгарманы жеке талдап, окуунун ийкемдүү усулдарын колдонуу. Көркөм чыгарманы талдоодо колдонулган методдор мугалимдин жогоркудай аракети менен чектелбейт».

С.Т. Батаканованын эмгектеринен биз көркөм адабий текстти талдоонун жалпы эрежелерин, чыгармачылык багыттарын үйрөндүк.

А. Муратовдун «Кыргыз адабияты сабагында көркөм текстин маңызын ачуу» аттуу методикалык колдонмосунда [3, 114 б.] текст жана аны интерпретациялоо, текстти талдоодогу мугалимдин ишмердүүлүгү боюнча методологиялык көрсөтмөлөр камтылган. Анын бир катар методикалык эмгектеринде адабий текст аркылуу чыгармачыл инсанды калыптандыруунун жолдору, ыкмалары жана каражаттары айтылган жана ал ойлор да диссертацияга методологиялык булак катары киргизилди.

Аңгемелешүү методу. Бул метод жөнөкөй жана мектеп практикасында кеңири тараган метод. Окуучулар адабий көркөм тексттерди чыгармачылык менен кандайча өздөштүрүп жатканын билүү үчүн ошол тексттердин айланасында жана андан алган таасирлер тууралуу

окуучулар менен аңгемелешүү жүргүздүк. Мындай аңгемелешүүгө жүздөн ашык окуучу катышты.

Аңгемелешүү үчүн 2-класстан «Баарынан эмне күлүк?», «Кырк амалдын бири» деген элдик жомоктор, «Байчечекей» уламышы, 3-класстан Ч.Айтматовдун «Ак кеме» повестинен «Жети ата» деген үзүндүсү, 4-класстан Тоголок Молдонун «Телибай тентек» поэмасы тандалды. Аңгемелешүүдө окуучулар тест же анкеталарга жооп жазбайт, эркин отуруп эле ойлорун эркин айтат. Мисалы, «Жети атага» байланыштуу алар тексттен алыстап кетип, ар ким өз жети атасын санап чыгат, жети атаны билүү эмне үчүн керек экендигин үйрөнөт, класстагы айрым окуучулар экинчи, айрымдары үчүнчү, төртүнчү, бешинчи, алтынчы, жетинчи аталарынан кошулат, демек, алар бир тууган болуп чыгат. Бул өзгөчө айыл мектептерине мүнөздүү көрүнүш. Аңгемелешүү учурунда балдар «Жети атасын билбеген – жетесиз», «Жети ата өтпөй кыз алышпайт» деген элдик накыл сөздөрдү колдонду. Мынай аңгемелешүү менен окуучулардын чыгармачылык ой жүгүртүүсүн өстүрүп, аталар тууралуу маалымат алууга гана эмес, кыргыз этнографиясындагы, этнопедагогикасындагы «жети ата» түшүнүгүнүн азыркы ааламдашуу доорундагы маанисин ачып көрсөтүү үчүн мүмкүнчүлүк алабыз.

Тоголок Молдонун «Телибай тентек» поэмасы боюнча аңгемелешүүнүн нугу азыркы балдардын адептик сапаттары тууралуу жүрүп, окуучулар мектептеги, короодогу, көчөсүндөгү, айрымдар классындагы тентек балдар кимдер экендигин айтып берди, алардын айтканы боюнча класс жетекчилерге, ата-энелерге маалыматтар берилди.

Окуучулардын жазуу жумуштарын жүргүзүү жана анализдөө методу. Окуучулардын чыгармачылык компетенттүүлүктөрүн аныктоонун майнаптуу каражаттарынан бири – жазуу жумуштары. Башталгыч класстарда баяндама, аңгеме, макала, эссе, дил баян сыяктуу жазма иштерин алуу жана аларды талдоо кенири практикаланат. Негизи жазуу жумуштары ар бир сабакта жүргүзүлөт, үй тапшырмасы катары берилет. Адабий көркөм тексттер боюнча жазуу жумуштары төмөнкүдөй багыттарда жүрөт: окулган тексттин мазмунун жазып чыгуу; тексттеги каармандарды мүнөздөгөн учурларды өз сөздөрү менен жазуу; тексттин негизинде баяндама жазуу; текст боюнча дил баян жазуу; чыгармадагы түшүнүксүз сөздөрдү жазып, алардын түшүндүрмөлөрүн сөздүк форматында жазуу; жазуу формасындагы сөздүк жумуштары (синоним, антоним, гипербола, идеома, уйкаштык, эпитет, салыштыруу ж.б.) ж.б. 3-класста «Туулган жер» (Т. Касымбеков), 4-класста «Кыргыздын Ала-Тоосу» (Ж. Бөкөнбаев) деген чыгармалар өтүлгөндөн кийин ушул чыгармаларды негиз кылып Ата журт тууралуу, өздөрүнүн кичи мекени тууралуу чакан баян жазууга тапшырма берилди. Аны окуучулардын көпчүлүгү чыгармачылык менен жазып, жериндеги суулардын, тоолордун, булактардын аттарын аташкан, айрым кишилерден материалдарды сурап билип, аларды ишинде пайдаланган.

Азыркы мектептин чоң проблемасы, ал гана эмес коомдун көйгөйү – жарандарыбыздын жазуу маданиятынын төмөндүгү. Бул алардын каталарды көп кетиргендиги менен гана эмес, жазууда оюн логикалык жактан чаржайыт (баш-аягы толук көрүнбөгөн), келегей стилде жазып жаткандыгы менен да түшүндүрүлөт. Мына ушул өксүк менен күрөшүү эң биринчи кезекте башталгыч класстардагы көркөм текст менен иштөө процессинде калыптанууга тийиш.

Чыгармачылык компетенттүүлүктөрүн өнүктүрүү менен жазылган окуучулардын иштери алардын ой жүгүртүү жана жазуу, туура (катасыз) жазуу (орфографиялык, стилдик, пунктуациялык) компетенттүүлүктөрүн калыптоого жардам берет.

Башталгыч класс окуучуларынын чыгармачылыгын өнүктүрүү үчүн биз бир топ жумуштардын комплексин жүргүздүк.

Аңгеме жазуу иши. Бул – окуучунун жазуу ишмердүүлүгүн көрсөткөн чыгармачылыгы. Аны сабакта окулуп жаткан тема (көркөм чыгарма) менен байланыштырууга да болот, өзүнчө темадан тышкары эркин жазууга да болот. Мисалы, биз тажрыйба жүргүзгөн 4-класстарда Б. Сарногоевдин «Эне жүрөгү» деген чакан ыры окутулат. Эненин образын берген абдан таасирдүү ыр. Мына ошол ырдын тексттин үйрөнүп жаткан кезде окуучуларга «Менин энем»

деген аңгеме жазуу тапшырмасы берилди. Ошондо окуучулар кээде ырга кайрылып, кээде тексттен аттап туруп энелери тууралуу кара сөз формасындагы аңгемелерди жазды. Анан мугалим ошол аңгемелерди окуучулар бири-бирине берип окутуп, жолдошунун аңгемесине пикир жазуу тапшырмасын сунуш кылды. Ушундай талкуулардан кийин 5-6 мыкты аңгеме тандалды. Ошолордун тандалып алынышынын себептери (критерийлери) ортого салынды да, канткенде жакшы аңгеме жазууга боло тургандыгын окуучулар бир кыйла аңдап түшүндү.

Жомок жазуу иши. Жомоктор – башталгыч класста окуучулар аябай кызыккан жанр, анткени андагы романтика, элдик фантазия, сюжетинин динамикасы, тилинин көркөмдүүлүгү, речтик кайталоолор балдардын дүйнөсүнө жакын. Биздин жомок жазуу боюнча тажрыйбалар 2-класста «Баарынан эмне күлүк?», «Кырк амалдын бири», «Чиркей, чабалекей жана жылан», 4-класста «Кумурска менен жалкоо» деген кыргыз эл жомокторун окуп-үйрөнүүдөн кийин ишке ашты. Натыйжада эң мыкты жомок жазган окуучулардын жомокторун мектептин интернет сайтына жайгаштырдык да, андан да тандап отуруп китепче-жыйнак чыгардык.

Эссе жана дил баян жазуу ишмердүүлүгү. Эссе жана дил баян – окуучунун жеке ой жүгүртүүсү, жеке стили чагылдырылган, ойлогон оюн кагазга түшүргөн чыгармачылыгы. Булардын түрлөрү да, жанрлары да, формалары да көп. Мугалим бул ишмердүүлүктү жүргүзүү үчүн эң биринчи теманы туура тандаш керек, балким темаларды эки, үч, төрт вариантта да берүүгө болот. Мисалы, 4-класста «Дүйнөнүн кооз жеринин бири» деген көркөм текст сунушталат. Анда Сары-Челек көлү жана көлдүн айланасындагы жаратылыш, жаныбарлар, өсүмдүктөр тууралуу айтылат да, негизги көңүл окуучулардын экологиялык түшүнүгүн жана тарбиясын жогорулатууга багытталат.

Ушундан кийин эссе жазуу үчүн төмөнкүдөй темалар берилет: «Сары-Челек тууралуу мурда эмнелерди билет элең?» «Сары-Челектин кооздугун сүрөттөп жазуу», «Корук деген эмне? Эмне максатта коруктар уюштурулат?», «Сары-Челектин жаныбарлар дүйнөсү», «Сары-Челекте өскөн өсүмдүктөр» ж.б.

Дил баян үчүн темалар: «Сары-Челек коругу жана мен», «Мен Сары-Челекке баргым келди, себеби...», «Биздин айылдын (шаардын) кооз жерлери», «Адамдар эмне үчүн табиятты бүлүндүрөт?», «Мен гид болуп, туристтерди алып бара турган жерлер...» ж.б.

Мындай чыгармачылык иштерди жаздыруу окуучуларга ой топтоону, жерин сүйүүнү, жазуу формасында эркин болууну, баяндоо, сүрөттөө, ой жүгүртүү стилдерин бирдей колдонууну үйрөтөт.

Биз бул эмгекти жазууда окуучулардын жогорудагыдай жазуу жумуштарын анализдеп, алардын көркөм текстти үйрөнүү процессинде чыгармачылык компетенттүүлүгүн кандайча өстүрүп жаткандыгын аныктадык жана ишибизде пайдаландык.

«Жазуучулардын чыгармаларын пайдалануу менен, же алардын жазгандарын чыгармачылык менен өздөштүрүү менен ошолорго окшоштуруп чыгарма жазуу мектептерде кеңири колдонулушу керек болсо да, анчалык колдонулбай келет. Мунун себептери: мугалимдин окуучуга ишениминин жоктогу; окуучулардын адабий чыгармаларга таасирленбегендиги; башталгыч класстан мугалимдерди үчүн ушундай багыттагы методикалык эмгектердин, мугалимдердин тажрыйбаларынын жеткиликтүү иштеле электиги ж.б.» [5, 88 б.].

Байкоо методу. Бул абдан жөнөкөй көрүнгөнү менен мугалимден кыраакылыкты, тактыкты талап кылуучу метод. Мугалимдин бүтүндөй ишмердүүлүгү байкоо менен байланышат. Биз проблемага ылайык сабактарда, сабактан тышкаркы учурларда, коомдук жайларда, үй-бүлөдө төмөнкүдөй нерселерге байкоо салып жаттык: кайсыл окуучубуздун ата-тегинде (генинде) чыгармачылык жөндөмдүүлүк, талант бар, кимдин ата-энеси кайсыл кесиптин ээси, ошол кесипте ал чыныгы кесипкөйбү, же жөн гана жашоо үчүн, жан багуу үчүн иштеп жүрөбү; башталгыч класстын мугалимдерди көркөм адабий тексттерди окуучулардын чыгармачылык компетенттүүлүгүн өнүктүрүү багытына көңүл буруу менен окутабы, же андай эмеспи; окуучулардын чыгармачылык кабылдоосунун, өздөштүрүүсүнүн өсүш деңгээли канчалык болуп жатат, ага кандай факторлор түрткү болууда; башталгыч класстарды көркөм

адабий тексттерди талдоодо окуучулардын чыгармачылык компетенттүүлүгүн калыптандыруу компетенттүүлүгү жогорку класстарда (5-11-класс) кандайча улантылып жатат ж.б.

Анкеттөө методу. Бул метод менен биз окуучулардын билим деңгээлин, мугалимдердин биздин темага компетенттүүлүктөрүн аныктадык.

Адабий көркөм тексттерди окутуу процессинде окуучулардын компетенттүүлүктөрүн аныктоо максатында эксперименталдык мектептерде 116 мугалимге анкета таратып алардын жообун алдык.

1. «Чыгармачылык» дегенди кандай түшүнөсүңөр?

2. «Адабий окуу» китептеринде Сиз үчүн окуучулардын чыгармачылыгын өнүктүрүүгө эң жакшы мүмкүнчүлүк түзүп берген кайсыл чыгарма (чыгармалар)?

3. «Адабий окуу» китептерине кирип калган Сиз үчүн окууга татыксыз деп кайсыл чыгармаларды атайсыз?

4. Окуу сабагын жакшыртуунун кандай үч жолун сунуш кыласыз? ж.б.

Ушундай эле анкета алуу жолу менен окуучулардын көркөм адабий чыгармаларды окуу процессинде окуучулардын чыгармачылыгын өстүрүү багытындагы ойлорун, сунуштарын билдик. Анкета 182 окуучуга таратылды. Айрым суроолор:

1. «Чыгарма» деген эмне «чыгармачылык» деген эмне, кыскача түшүнүгүнөрдү жазгыла?

2. «Адабий окуу» китептеринен силер кандай чыгармаларды көп окугуңар келет?

3. «Адабий окуу» китептеринен кайсыл чыгарманы түшүнбөй калдың?

4. Окуу сабагында мугалимдин кандай сапаттары? ж.б.

Мына ушуга окшогон көптөгөн анкеталар таратылып, аларга жооптор алынып, ошол жооптор анализденди да, анан ишти жазууда синтезделди.

Тажрыйбаларды талдоо жана жыйынтыктоо, аларды иште колдонуу методу. Азыркы учурда адабий текстти чыгармачылык менен талдап, окуучулардын чыгармачылык компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу боюнча бир топ мугалимдердин оптималдуу иш тажрыйбалары үйрөнүлдү жана жыйынтыкталды. 2-класстан Р.Сулайманованын «Байчечекей», Г. Орозобек кызынын «Жолоочу менен жылан», А.Рыскулованын «Акылдуу бала өзүнүн шаарын кантип сактап калды?», 3-класстан А. Сейдахматованын «Акылдуу бала» деген жомокторун окутуу боюнча тажрыйбаларын үйрөндүк. Алардын тажрыйбаларындагы башкы үйрөнө турган нерселер: текстти абдан көркөм окуусу жана аларды интернет сайттарына киргизүүсү; сөздүк жумуштарды жүргүзүүсү; тексттеги макал-ылакаптарга окшош (маанилеш) башка макал-ылакаптарды издеп табышы; тексттин негизинде сүрөт тарттырышы ж.б.

Колдонулган адабияттар:

1. Сакиева С.С. Башталгыч мектепте адабий окууга үйрөтүүнүн педагогикалык негиздери [Текст]: пед. илим. докт. деген окумуш. даражаны из. үчүн жазыл дисс. 13.00.01.; 13.00.02 / – Б.: 2013. – 39–40 бб.

2. Батаканова С.Т. Орто мектептерде кыргыз адабиятын окутууда көркөм чыгармаларга талдоо жүргүзүүнүн илимий-педагогикалык негиздери [Текст]: пед. илим. доктору дисс. авторефераты. 13.00.02 / С.Т.Батаканова. – Б., 2011. – 42 б.

3. Муратов А.Ж. Кыргыз адабияты сабагында көркөм текстин маңызын ачуу: монография [Текст] / Муратов А. – Б., 2009. – 114 б.

4. Маатазимова Г.Э. Башталгыч класстарда балдар жазуучуларынын чыгармаларын этнопедагогикалык негизде үйрөтүүнүн методикасы (3–4-класс) [Текст]: пед. илим. канд. деген окумуш. даражан

Рецензент: пед. илим. канд., доц. Байтикова Б.